

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1974

BRNO 1975

Reste eines Holzсарges erhalten, der mit Bronzeblech beschlagen war. Von den übrigen Funden war dies nur eine massive bronzene Eckenverzierung mit einem petschaftförmigem Ende und eine kleine rechteckige Silberplatte, verziert mit einem Niellogeflecht und vergoldeten Nägeln in den Ecken.

In der Nähe der grossen Gräber waren drei Pferdebestattungen /die eine wurde durch den Bau vernichtet/. Im orientierten Grab Nr. 4 lag ein Pferd und ein Hund. In Grab Nr. 42 lagen zwei Pferde, ein Hund und weitere Kleintiere. Bei den Pferdeschädeln waren eiserne Zäume, Ketten und zwei grosse bronzene Nägel, vermutlich vom Pferdegeschirr. Auch in die Pferdebestattungen drang man ein.

Für die Bestimmung der Dauer des Gräberfeldes sind besonders die Funde der handgemachten Keramik massgebend. Ausser Schüsselformen von grösseren Ausmassen sind hier auch kleinere Gefässe sowie völlig primitive Keramik. Aus den ausgeraubten Frauengräbern blieben verschiedene kleine Bronzen, Glasperlen aus den Resten von Halsketten, Perlen und Korallen /auch eine aus Sepiolith/, Nadeln, Kämmе /auch in Männergräbern/ u. ä. erhalten. In Grab Nr. 38 war ausser einem Gefäss auch ein eisernes Webschwert gefunden worden. Der Aufmerksamkeit der Plünderer entgingen silberne vergoldete S-förmige Fibeln /zwei von diesen haben ein Kerbschnitt-Flechtornament und Glaseinlagen/. In vier Gräbern waren Lanzenspitzen von verschiedener Form.

Durch den Gesamtcharakter reiht sich das Šakvicer Gräberfeld aus der Völkerwanderungszeit, eines der grössten dieser Art in den böhmischen Ländern, zu den Körpernekropolen mit keramischen Erzeugnissen elbgermanischen Charakters, die bestimmte Analogien sowohl in Südmähren, als auch im nördlichen Teil Niederösterreichs, aber auch in Ungarn und in Slowenien haben. Von ethnischer Hinsicht werden sie als langobardisch aus der ersten Hälfte des 6. Jahrhunderts und in seine Mitte bezeichnet. Nach den Leisefunden keramischer Bruchstücke kann man östlich der Anhöhe mit dem Gräberfeld in der Umgebung des nahen Baches Štinkavka eine gleichzeitige Siedlung suchen. Das Vorkommen einer 7,5m tiefen Schachtgruft mit Steinkonstruktion und einer zweiten mit Stein- und Holzkonstruktion /es ist möglich, dass ober der Menschenbestattung auf Säulen ein "Podium" angebracht und auf diesem ein Pferd bestattet war, von dem nur der nach unten eingestürzte Pferdeschädel mit Zaum erhalten blieb/ zeugt davon, dass hier die "adalingi" mit ihrer Gefolgschaft bestatteten. Die verschiedenen Grabtypen und deren Anlegung sowie auch ihr offensichtlich ursprünglich reiches, aber nur fragmentarisch erhaltenes Inventar, sind ein deutlicher Beleg für die fortgeschrittene Stufe der gesellschaftlichen Differenzierung.

Bei der Festlegung des Ausmasses des Gräberfeldes aus der Völkerwanderungszeit auf der Ost- und Südseite, stiessen wir überraschenderweise auf einen bäuerlichen Friedhof aus der späten Burgwallzeit. Von siebenundzwanzig abgedeckten Gräbern waren Männergräber fundlos - vermutlich im Geiste der Kirchenverbote. In den Frauengräbern waren für diese Zeit typische silberne oder bronzene mit Silber plattierte S-förmige Schläfenringe von kleineren Ausmassen. Die gefundenen Münzen, Silberdenare des ungarischen Fürsten Andreas I. /1046 - 1061/, die man in Mähren verwendete und ein Silberdenar des Brünner Teilfürsten Konrad I. /1061 - 1092/ belegen, dass an der Stelle des heutigen Dorfes Šakvice zumindest schon am Ende des 11. Jahrhunderts ein Dienstdorf existierte /ursprünglich wird die Benennung Čičovice angeführt/ /4/, das zweifellos in die Sphäre des nahen wirtschaftlichen und machthaberrischen befestigten Zentrums der mährischen Přemysliden, des Strachotfngrades angehörte, das in der Flur Vysoká Zahrada am linken Ufer der Dyje gegenüber des heutigen Dorfes Dolní Věstonice untersucht wurde.

TŘETÍ SEZONA NA VÝZKUMU SLOVANSKÉHO POHŘEBIŠTĚ A HORÁKOVSKÉHO SÍDLIŠTĚ V RAJHRADĚ

/ okr. Brno - venkov /

Čeněk Š t a ů a, AÚ ČSAV Brno

Úkolem dalšího výzkumu v trati Stráně nad Hlabřinou v Rajhradě na rozmezí katastrálních území obcí Rajhradu a Rajhradice je poznání rozsahu pohřebiště zkoumaného v poslední době a zjištění jeho vztahu k slovanským hrobům odkrytým asi o 300m severněji v letech 1952 - 1953. Proto byl v roce 1974 proveden již po třetí rozsáhlý plošný odkryv. Na ploše 2.000 m² jsme prozkoumali pouze 7 kostrových hrobů, jednu drobnou, na půdorysu kruhovou jamku s nečetným keramickým materiálem velatické kultury, jednu chatu z doby římské /o ní podává zprávu I. Peškař/ a deset sídlištních objektů horákovské kultury.

Z kostrových hrobů je možno jednoznačně zařadit k velkomoravskému pohřebišti dvě dvojice hrobů při západním okraji zkoumané plochy, které mají obvyklou západovýchodní orientaci i průkazné nálezy - železné kování vědra, 2 železné nože, zlomky bronzového kování a pár stříbrných hrozníčkovitých náušnic. Problematické je stáří dvou hrobů, vzdálených od sebe asi 10 m, na severní hranici výzkumu. Byly bez nálezů a jejich orientace od jihojihozápadu k severoseverovýchodu nemá na pohřebišti dosud období. Konečně sedmý hrob, objevený osamocně v severovýchodní čtvrtině plochy, jen 20 cm hluboký pod hladinou výkopu, poskytl průhledný, fialový, mnohostěnný korálek. Analogické korálky bychom spíše našli na mladohradištních řadových pohřebištech než na velkomoravských. I když by se připustilo, že nějaké mělké hroby byly na ploše zkoumané v roce 1974 zničeny orbou, lze mít za pravděpodobný závěr, že velkomoravské pohřebiště objevené v jižním sousedství tímto směrem nepokračuje.

Sídlištní objekty horákovské kultury se soustřeďovaly v severozápadní čtvrtině výzkumu, blíže k jeho západnímu okraji. Z deseti jam polovinu tvořily drobné, na půdorysu okrouhlé jámy o průměru 100 - 180 cm, hluboké méně než 50 cm pod hladinou výkopu, mísovité nebo ke dnu mírně rozšířené. Tyto jámy poskytl y zpravidla nemnoho málo typických střepů. Jedna jáma /č. 11/ byla osmičkovitá s nestejně hlubokými polo-

vinami. Množství keramických nálezů přinesly velké hluboké jámy č. 1 - 3 a č. 6. V jámě č. 2 byly rozsáhlé, do oranžova propálené destrukce skloněné od severní stěny k jihu do středu jámy. Zvláštní pozornosti zasluží poměrně pravidelné objekty č. 1 a 6, které snad představují zbytky po chatách.

Objekt č. 1 byl v podstatě pravidelně obdélníkovitý se zaoblenými rohy s širokým výběžkem v jižní polovině východní stěny /š. ca 230 cm/, jenž do východní stěny zasahoval nestejněměrně asi 50 cm. Ve směru Z - V byl objekt bez výběžku 430 cm dlouhý, jeho šířka obnášela asi 360 cm. Dosahoval hloubky asi 140 cm pod hladinou výkopu. V severní polovině bylo dno rovné, v jihovýchodní čtvrtině se ke stěnám poněkud zvedalo. Původně patrně kolmé stěny byly rozrušeny četnými norami. Zásyp jámy zejména v severovýchodní čtvrtině byl až sypký, šedohnědý, silně popelovitý, v hloubce asi 40 cm pod hladinou se objevila žlutková kra s propálenými hrudkami, v hloubce 50 cm pod byly ve střední části severní poloviny kusy do červeně propálené sypké hlíny. Z jámy jsme získali početný keramický materiál.

Objekt č. 6 byl zhruba čtvercovitý /ca 4 x 4 m/ s ven vypouklou východní stěnou a s půloválným výběžkem na severní stranu, 90 cm dlouhým, při severozápadním rohu. Zahluoval se ostře 50 až 60 cm do podloží, jež se na jižní stranu značně sklánělo. Do nestejněměrného dna byly zapuštěny jamky, některé patrně po kůlech. Zásyp jámy tvořila silně popelovitá, šedohnědá hlína, při dně smíšená se žlutým podložním štěrkem. Také tato jáma poskytla dostatečný počet střepů horákovské kultury.

I když prvořadým úkolem výzkumu bylo řešení otázek souvisejících se slovanskými pohřebišti na návrší v Rajhradě-Rajhradicích u Rebešovic, přinesly výsledky dosavadních tří sezon také důležitá svědectví pro poznání rozvržení objektů na sídlištích v mladší době halštatské.

Dritte Grabungssaison auf dem slawischen Gräberfeld und der Horákov Siedlung in Rajhrad /Bez. Brno -venkov/. In der dritten Grabungssaison in Rajhrad wurden nur 7 Gräber auf einer Fläche von 2.000m² untersucht. Von denen sind bloss vier zweifellos grossmährisch /ein Paar silberne Ohrgehänge, ein eiserner Eimerbeschlag, 2 Eisenmesser, ein Bronzebeschlag/. Ein isoliertes Grab ist durch eine durchsichtige, mehrwandige, lila Perle eher in den jungburgwallzeitlichen Abschnitt datiert. Die weiteren zwei Gräber, mit ungewohnter Orientierung, ebenfalls isoliert, waren fundlos.

Ausser den slawischen Gräbern entdeckte man eine Hütte aus der römischen Kaiserzeit, eine Grube der Velaticer Kultur und 10 Siedlungsobjekte der Horákov Kultur. Die Horákov Objekte sind durch verschiedene Typen vertreten. Fünf Gruben hatten einen kreisförmigen Grundriss /Ø 100-180cm/ und waren weniger als 50cm tief. Die grossen, tiefen Gruben gewährten eine Menge an keramischem Material. Zwei Objekte waren regelmässig und stellen vielleicht Überreste von Hütten vor. Objekt Nr. 1 war rechteckig im Ausmasse von 430 x 360cm, 140cm unter dem Grabungsniveau tief, mit einem Ausläufer auf der Ostseite. Objekt Nr. 6 war viereckig im Ausmasse von ca. 4 x 4m, 50 - 60cm tief, mit einem Ausläufer auf der Nordseite.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM NA SLOVANSKÉM SÍDLIŠTI U POŠTORNÉ

/ okr. Břeclav /

Zdeněk Měřínský, AÚ ČSAV Brno

V letních měsících roku 1974 bylo v místech známého slovanského sídliště v trati "Štoglova jáma" u Poštorné /1/ prováděno odlesnění spojené s úpravami terénu. Na základě upozornění p. Josefa Jurkoviče z Poštorné zde byl proveden povrchový průzkum, kterým se zhruba podařilo vymezit rozsah sídliště. Respektuje mírnou písčnou vyvýšeninu /tzv. hrůd/, ohraničenou na východě tzv. Štoglovým jezerem, na západě pak starým, nyní již zregulovaným ramenem Dyje. Podle povrchových nálezů tvořila osídlená plocha ovál o rozloze asi 200 x 100 m. Pocházejí odtud zlomky keramiky, z nichž některé jsou zdobeny rytými vícenásobnými hustými vlnicemi a rýhami. Zlomky okrajů mají jednoduchou profilaci, jsou vně šikmo vyhnuté, zaoblené a v několika případech na konci i seříznuté. Kromě keramiky byl na lokalitě nalezen téměř celý kamenný žernov, zlomky kostí, mazanice a pekáče. Nově získaný keramický soubor odpovídá již dříve zde nalezenému materiálu a lze jej datovat do 8. stol. /2/.

1 B. Novotný, Slovanské sídliště u Poštorné, AR VIII, 1956, 168-171, 186-187.

2 Nálezy budou předány do Regionálního muzea Mikulov.

Oberflächenuntersuchung auf der slawischen Siedlung bei Poštorná /Bez. Břeclav/. Bei der Entwaldung des Terrains in der Flur "Štoglova jáma" bei Poštorná kam es zur Störung von Objekten und Schichten einer slawischen Siedlung. Bei der Oberflächenuntersuchung gewann man hier Keramik-, Lehmewurf-, Pfannen- und Mahlsteinbruchstücke. Das geborgene Material kann in das 8. Jahrhundert datiert werden.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1974

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík

Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský

Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby : doc. dr. B. Klíma, A. Životská

Na titulním listě : stříbrná spona z doby stěhování národů ze Šakvic

Tisk : Geografický ústav ČSAV v Brně

Evidenční číslo : ÚVTEI-73332

Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejné